

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Dossier 80 Jaar Oorlog – een blik van buiten deel 1: De keerzijde van de oorlog, over Spanje en een burgeroorlog

Rodríguez Pérez, Y.

Publication date

2018

Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Rodríguez Pérez, Y. (null). (2018). Dossier 80 Jaar Oorlog – een blik van buiten deel 1: *De keerzijde van de oorlog, over Spanje en een burgeroorlog.*, Historici.nl.
<https://www.historici.nl/dossier-80-jaar-oorlog-een-blik-van-buiten-deel-1-de-keerzijde-van-de-oorlog-over-spanje-en-een-burgeroorlog/>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Historici.nl

Meer

Gepubliceerd op 20-11-2018

Dossier 80 Jaar Oorlog – een blik van buiten deel 1: *De keerzijde van de oorlog, over Spanje en een burgeroorlog*

Een soldaat op een paard, op zijn rug gezien, een beetje naar voren gebogen. Dit kleine schilderij, in 1634 op zestienjarige leeftijd vervaardigd door Gerard Ter Borch, prijkt vervaagd op het affiche van de tentoonstelling *80 Jaar Oorlog. De geboorte van Nederland*. Daarmee wordt meteen duidelijk dat er geen triomfantelijke toon wordt aangeslagen. Een oorlog, en sowieso een dergelijke lange en harde oorlog, kun je niet luchtig presenteren aan het publiek. Zelfs niet als ten gevolge daarvan Nederland, België en Luxemburg zijn ontstaan. Het is geen schilderij over *les misères de la guerre*, maar in zijn eenvoud misschien wel zo aangrijpend en nog suggestiever. Met deze visuele en inhoudelijke keuze is de toon van de tentoonstelling gezet. Oog voor de keerzijde, niet alleen voor de bekende voorkant.

*Affiche Rijksmuseum, tentoonstelling "80 Jaar Oorlog. De Geboorte van Nederland".
Bewerkte versie van Gerard ten Borch,
"Soldaat te Paard", 1634, Boston, Museum
of Fine Arts.*

In het geval van de Tachtigjarige Oorlog bestaan er vele hardnekkige misverstanden die moeilijk recht te krijgen zijn bij zowel jongere als oudere generaties, voornamelijk wat betreft de precieze rol van Spanje en de houding van de Nederlanders ten opzichte van religie. Al in de zestiende eeuw werd dankzij de voor die tijd zeer geavanceerde propagandamachine van Willem van Oranje c.s. ijverig gewerkt aan het beeld van een verenigd en eensgezind volk dat om wille van de vrijheid en de religie in opstand kwam tegen een 'buitenlandse' en 'religieus fanatieke' bezetter. Een fors deel van de negentiende-eeuwse historiografie scherpte deze interpretatie nog verder aan, zodat die tot heden ten dage doorgalmt. De tentoonstelling probeert deze misvattingen te ontkrachten en verdient daarvoor alle lof.

Rechtmatige heer

Een buste van Filips II verwelkomt de bezoeker bij binnenkomst. Hij staat moederziel alleen, in het centrum van de ruimte. In den beginne was er 'Felipe II', de rechtmatige landsheer van de Nederlanden, zoon van de in Gent geboren Karel V. Deze eerste zaal, en vooral de volgende met daarin een schilderij van Filips als wijze Salomon, onderstrepen een andere, vergeten visie op Filips. De tekst op het Nederlandse schilderij uit 1559 luidt: 'Net zoals een andere Salomon, was Filips de vroomste aller vorsten, en hij gaf blijk van zijn indrukwekkende wijsheid, zowel hier als in het buitenland'. Wanneer de

beroerten in de jaren zestig ontstaan, zag deze wijze vorst het als zijn plicht om de orde te herstellen in een verontruste samenleving en het bedreigde katholieke geloof van zijn onderdanen (het geloof van de overgrote meerderheid) te beschermen. Het is de vraag of het publiek van de tentoonstelling deze ‘vorstelijke’ motivatie uit de tentoonstelling haalt.

Lucas de Heere, “Filips II als Salomo die door de koningin van Seba op de proef gesteld wordt met raadsels”, 1559, Gent, Sint Baafskathedraal.

Burgeroorlog

Wel zal de bezoeker begrijpen dat de Opstand een burgeroorlog was die de bevolking genadeloos verscheurde. De oorlog zou niet alleen uiteindelijk de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden creëren, maar zaaide verdeeldheid onder de bevolking van beide gebieden. Spaanse kroniekschrijvers hadden een scherp oog voor de interne twisten en spraken vanaf het begin over de ‘guerras civiles’. Deze dimensie is echter nog steeds niet verwerkt in de ontstaansmythe van de Nederlandse natie. Het sluit moeilijk aan op het overwinningverhaal van een glorieus verleden, van de dappere David in zijn strijd tegen Goliath. De tentoonstelling weerspreekt deze versie van het verhaal en toont aan dat niet alleen protestanten werden verdreven, maar dat ook katholieken in ballingschap moesten. We zien hoe inwoners van steden als Venlo zich in 1600 en 1632 lang verzetten tegen de troepen van de opstandelingen. Van dit katholieke verzet getuigen in het stadhuis van Venlo bewaard gebleven schilderijen. Deze schilderijen zijn misschien artistiek niet bijzonder fraai, maar ze zijn uiterst nuttig om de oorlog beter te begrijpen. Ze belichamen

bij uitstek de aandacht voor het onbekende verhaal en het ontstaan van een alternatieve herinneringscultuur over de oorlog. Hiermee neemt het museum een kloeke beslissing; er ligt zoveel in depots dat men met gemak voor prachtige schilderijen had kunnen kiezen, maar met deze minder indrukwekkende schilderijen kan men juist de verschillende lagen van het conflict doorgronden.

Diego Velázquez, “De Overgave van Breda”
(Las Lanzas), 1634/35, Madrid, Museo
Nacional del Prado.

Er zijn veel mooie, verrassende en aangrijpende objecten te zien op de tentoonstelling. Als Spaanse heb ik met ongeloof naar de tentoongestelde lange ‘pica’ gekeken. Dergelijke pieken staan ook prominent op het beroemde schilderij van Velázquez over de verovering van Breda in 1625 dat we in Spanje meestal ‘Las lanzas’ noemen, de pieken. Hoe kon men überhaupt zo’n lang, zwaar en in onze ogen onhandig voorwerp hanteren? Één ding is duidelijk na het zien van de tentoonstelling: de oorlog was een nachtmerrie voor de meeste mensen, zowel voor de Nederlanders als voor de Spanjaarden. Het Rijksmuseum schenkt door hun keuzes aandacht aan de onbekende keerzijde van het conflict, aan de interne verdeeldheid en de burgeroorlog. Zo maakt de tentoonstelling aanschouwelijk dat de Spaanse ‘vijand’ niet de vijand van iedereen was, en dat hun rol niet zo eenduidig negatief was als nog te vaak wordt gedacht.

De tentoonstelling [80 Jaar Oorlog](#) is tot 20 januari 2019 te bezoeken in het [Rijksmuseum](#). Klik [hier](#) om een kijkje te nemen in de andere delen van het dossier ‘een blik van buiten’.

[#inclusiviteit](#) [#oorlog en krijgsmacht](#) [#opstand](#)

Ook interessant

[Dossier 80 Jaar Oorlog – een blik van buiten deel 4:| De vergeten spelers van de Tachtigjarige Oorlog](#)

Door Nina Lamal

[Dossier 80 Jaar Oorlog – een blik van buiten deel 2:| Over Duitsland en de Tachtigjarige Oorlog](#)

Door Jonas van Tol

[Dossier 80 Jaar Oorlog| Een blik van buiten](#)

Door Redactie Historici.nl

Yolanda Rodríguez Pérez

Yolanda Rodríguez Pérez is als universitair hoofddocent verbonden aan de opleiding Europese Studies van de Universiteit van Amsterdam. Ze is de auteur van *De Tachtigjarige Oorlog in Spaanse Ogen. De*

Nederlanden in Spaanse historische en literaire teksten (ca. 1548-1673).

[Alle artikelen van Yolanda Rodríguez Pérez](#)

Koninklijk Nederlands
Historisch Genootschap

Het KNHG is de grootste organisatie van professionele historici in Nederland. Het biedt een platform aan de ruim 1100 leden en aan de historische gemeenschap als geheel.

Word lid van het KNHG.

Terug naar de bron: de geschiedenis ontrafeld met nieuwe technologie. Dat is de missie van het Huygens ING, een onderzoeksinstituut op het gebied van geschiedenis en cultuur.

Home

Bijdragen